

رونمایی از کتاب‌های

«گزارش روزانه‌ی صحنه‌ی نبرد، لشکر علی ابن ابی طالب (ع)»

در عملیات بدر» «راویان صحنه‌ی جنگ، شهید محمدرضا ملکی»

مقدمه

الله‌داد و نخستین جلد از کتاب «راویان صحنه‌ی جنگ، شهید محمدرضا ملکی» نوشته مجید سان‌کهن که در گروه بررسی‌های جامعه محور مرکز تدوین شده بود، با حضور سردار عراقی، جانشین نیروی زمینی سپاه، جناب آقای دکتر اردستانی، رئیس مرکز و پژوهش‌گران، نویسندگان، صاحب‌نظران و خبرنگاران برگزار شد. در این مراسم آقای دکتر اردستانی، رئیس مرکز، آقای یحیی نیازی، مدیر گروه بررسی‌های جامعه محور و سردار سرتیپ عراقی، جانشین محترم نیروی زمینی سپاه به ایراد صحبت پرداختند که در ادامه به نظر شما خواننده‌ی گرانقدر خواهد رسید. در پایان مراسم نیز با حضور مسئولان مورد اشاره از دو کتاب یاد شده رونمایی شد.

راوی‌گری در جنگ؛ کار بسیار سخت

در ابتدای مراسم آقای دکتر حسین اردستانی با بیان این مطلب که راوی‌گری در جنگ کار بسیار سختی بود، گفت: «راوی‌گری کار سختی بود ولی با نگاه نتیجه باید بگویم که بهترین کار بوده است چون جنگ تمام شده است و این مطالب است که

یکی از موضوعات مورد نظر مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس پرداختن به راویان دفاع مقدس و آثار آنها، خصوصاً شهیدان راوی که مغفول مانده‌اند، می‌باشد. در کار راویان در دفاع مقدس حال که چندین سال از آن دوران می‌گذرد و تعداد بسیار زیادی نوار ضبط شده، دفترچه، گزارش و ... از راویان جنگ به جا مانده است که اسناد بسیار ارزشمندی برای تاریخ‌نگاری و مستندنویسی دفاع مقدس هستند، به ارزش و اهمیت والای کار آنها بی‌می‌بریم.

در همین راستا در آثاری که مرکز اسناد در آینده به جامعه ارائه خواهد داد به سراغ منابع دست اول می‌رود و آنها را منتشر خواهد کرد. منابعی که در همان تاریخ راوی جمع کرده و ضبط کرده است، آنها را به صورت پیاده شده بیرون داده و یا مطالبی که در دفاتر راوی نوشته شده است را منتشر خواهد کرد.

از این جهت آئین رونمایی از دو کتاب «گزارش روزانه‌ی صحنه‌ی نبرد؛ لشکر ۱۷ علی ابن ابی‌طالب (ع) در عملیات بدر» به روای گری حسین

خواهد شد و گزارش عملیات‌ها هم چاپ خواهد شد و به خود راوی‌ها هم پرداخته خواهد شد. به علاوه ما به شهید محمدرضا ملکی هم در یک کتاب پرداخته‌ایم.

به طور کلی ما در آثاری که از این پس به جامعه ارائه خواهیم کرد، هدفمان این است که نشان بدهیم روش مرکز و ماهیت آثار او را، و می‌آییم منابع دست اول را منتشر می‌کنیم. منابعی که در همان تاریخ راوی جمع کرده است و ضبط کرده است و ما آنها را پیاده می‌کنیم و بیرون خواهیم داد و یا مطالبی که در دفاتر راوی نوشته شده است.

از نظر ما دفاتر راوی در مرکز سری‌ترین اسناد مرکز است. به این معنا که فرماندهان خود سانسوری نداشته‌اند و حساسیت نشان نمی‌دادند که کسی در کنارشان است و این‌ها را ضبط و ثبت می‌کند و همین‌طور فرمان می‌دادند و دستور می‌دادند. جایی تند می‌شوند و در جای دیگری کند می‌شوند و همه‌ی این موارد ثبت شده است. ما در جاهایی که بازتاب مناسبی ندارد، جملات این‌ها را حذف می‌کنیم و البته بعضی دفاتر ما هستند که اصلاً قابل انتشار نیست. یعنی کل دفترچه از ۱۷۰ صفحه نوشته‌ی راوی اکثراً مسائل سری و محرمانه است و نمی‌شود که منتشر بشود.

اما در این دفتر حذف، بسیار کم بوده است و هر چه قدر در یگان‌ها می‌آییم دفاتر ما حساسیتشان کم‌تر می‌شود و هر چه قدر بالاتر می‌رویم حساسیت بیش‌تری پیدا می‌کند. این دفتر راوی در مورد عملیات بدر است و لشکر ۱۷ علی‌ابن ابی‌طالب^(ع) در منطقه‌ی عملیاتی هورالهوریه است و از ۲۰ اسفند ۱۳۶۳ تا ۲۵ فروردین ۱۳۶۴ جمع‌آوری شده است.»

راویان شهید؛ اولویت مرکز

پس از دکتر اردستانی، برادر یحیی نیازی، مدیر گروه بررسی‌های جامعه محور، صحبت کرد که در

می‌ماند.» ایشان در ادامه افزود: «دفاع مقدس هم باز تولید عصری عاشورا و صدر اسلام است و هم به ایران هویت جدید بخشیده است. در واقع هم اسلام و هم ایران وام‌دار دفاع مقدس هستند. دفاع مقدس پدیده‌ای است که به جز خاطرات، در اذهان نخبگان، تصمیم‌گیرندگان، فرهنگیان و ... در حاشیه است.

در واقع اسناد گران‌سنگ جنگ تنها در مرکز مطالعات و تحقیقات دفاع مقدس است. راویان ۲۹ هزار نوار ضبط کرده‌اند. همچنین راویان ۱۲۰۰ هزار دفترچه نوشته‌اند. ۷۰۰ گزارش مکتوب کرده‌اند و البته صدها گزارش دیگر هم می‌توان نوشت. هم چنین نوارها را می‌توان به صورت موضوعی پیاده کرد و از این طریق کار بزرگی برای تاریخ معاصر ایران می‌تواند انجام بشود در واقع راوی‌ها در آن زمان به این اسم نبودند و بعدها این نام را به خود گرفتند. در آن زمان می‌گفتند دفتر سیاسی‌ها آمدند و راویان، تاریخ‌نگاران جنگ بوده‌اند.

راویان مرکز در قرارگاه‌های خاتم به اندازه‌ی فرماندهان اطلاعات داشتند و حتی بعضی جاها بیش‌تر و این به خاطر این است که به مانند یک فرمانده در کنار آنها بوده‌اند و یکی از ماحصل کار راویان، دفاتر راویان است.

آقای الله‌داد راوی یگانی ما است و دلیل این که ما تصمیم گرفتیم که این دفتر راوی به عنوان اولین دفتر راوی چاپ بشود، شهادت راوی است و دلیل خاص دیگری نداشته است و گرنه دفاتر بسیار قوی‌تر، وزین‌تر و حساس‌تر وجود دارد که چاپ خواهد شد.

مرکز و راویان ناشناخته هستند حتی در میان ستاد سپاه و ستاد کل. در واقع جز در عرصه‌ی عالی کشور، مرکز، راوی و اثرش ناشناخته است. یکی از تصمیمات ما این بود که بپردازیم به آثار آنها و در آینده‌ی نزدیک نوارهای پیاده شده منتشر

شد که عمدتاً مرتبط با تاریخ اجتماعی جنگ و با بررسی وضعیت جامعه‌ی آن روز دفاع مقدس شکل گرفت و مجموعه‌های مختلفی تعریف شد که من به مجموعه‌های دیگر نمی‌پردازم ولی دو تا موضوعی که ما به آن پرداختیم و به جلسه‌ی امروز ما مرتبط است به آنها اشاره‌ای خواهم کرد. رویکرد ما در وظایف و کارکرد و اهداف گروه این بوده است که دو تا کار را به صورت قطعی دنبال کنیم؛ یکی این که از موازی کاری با سایر حوزه‌ها و مراکز فعال در حوزه‌ی دفاع مقدس پرهیز کنیم و مسأله‌ی دوم تعاملات ما با سایر گروه‌های پژوهشی مرکز است به طوری که این تعاملات در درون مرکز به صورتی باشد که بتوانیم آنچه که مربوط به حوزه‌ی اجتماعی جنگ است را از سایر گروه‌ها بگیریم و با توجه به آن نمونه‌ها و موارد بتوانیم به تولید آثار اجتماعی بپردازیم.

بر همین اساس درباره‌ی شهدا به دلیل پرهیز از رویکرد موازی کاری با سایر مراکز به آن زیاد نپرداختیم. به جز در دو مورد یکی در مورد سرداران شهید سپاه و یک مورد هم درباره‌ی راویان شهید دفاع مقدس.

ادامه می‌خوانید:

« مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ و مجموعه‌ی راویان همزمان با آغازین روزهای جنگ به ابتکار مسئولین وقت شکل گرفت و کاری بسیار ارزشمند بود که شاید آن روز این ارزش و این بها خیلی دیده نمی‌شد ولی رفته رفته این جمع‌آوری‌ها و این آثار جایگاه خودش را دارد نشان می‌دهد و شاید الآن غبطه می‌خوریم که ای کاش آن روزی که این نوآوری مهم اتفاق می‌افتاد در سطوح پایین‌تر صحنه‌های نبرد هم در کنار دسته‌ها و گروهان‌ها و حتی واحدهای پشتیبانی رزمی هم این اتفاق می‌افتد و راوی کنار آنها هم گذاشته می‌شد و امروز دست ما بسیار پُرت‌تر بود از آنچه که در حال حاضر وجود دارد.»

سپس برادر نیازی به روند و چگونگی تشکیل گروه بررسی‌های جامعه محور در مرکز اسناد پرداخته و به بررسی جایگاه پنج ساله‌ی این گروه در مرکز و در میان گروه‌های دیگر و در تعاملات با دیگر مجموعه‌ها پرداختند. ایشان در ادامه اذعان داشتند: «پس از این که گروه تشکیل شد و ساختار خودش را پیدا کرد، مجموعه‌های متعددی تعریف

سخنرانی دکتر حسین اردستانی در آیین رونمایی؛ تهران مرکز اسناد؛ ۱۳۹۲/۶

سخنرانی سردار عراقی در آیین رونمایی؛ تهران مرکز اسناد؛ ۱۳۹۲/۶

در باب سرداران شهید با رویکرد متفاوتی وارد شدیم و به رفتارهای مدیریتی این عزیزان پرداختیم و به زندگی‌های شخصی آنها نپرداختیم و در مورد بحث راویان هم که متولی خاصی نداشت و مربوط به خانواده‌ی مرکز بوده است، ما به این عزیزان هم پرداخته‌ایم. مرکز با توجه به جمعیتش در دفاع مقدس نسبت بسیار بالایی از شهدا را تقدیم کرده است. یعنی جمعیتی حدود ۱۶ یا ۱۷ نفر شهید را تقدیم انقلاب و نظام کرده است و البته این عزیزان در گمنامی تمام خدمتشان را در مرکز انجام داده‌اند، به خصوص راویان شهید ما. چون راوی‌ها در یک مقطعی می‌آمدند و در مقطعی دیگر می‌رفتند و شاید گاهی اوقات با بی‌مهری هم مواجه می‌شدند، چون همه فکر می‌کردند که این‌ها چند روزی هستند و بعد می‌روند و به کار آشنایی ندارند. فلذا ما برای جمع‌آوری اطلاعات از این راویان شهید دچار مشکل هستیم، مثلاً در مورد شهید الله‌داد. اگر از همکارانشان در مرکز پرسیم می‌گویند که ایشان چند روزی در مرکز بوده است و رفته است داخل یگان و اگر به سراغ دوستانشان در لشکر ۱۷ علی ابن ابی طالب^(ع) برویم می‌گویند که برادری بود

که فلان کارها را این جا می‌کرده ولی ما خیلی یادمان نمانده، چون مقطعی این جا بود و وقتی عملیات تمام شد، او هم برگشته است و آن راوی در عملیات بعد در یگان دیگری رفته است. شاید عدم ثبات راویان در یگان‌ها و در رده‌ها یکی از نکاتی باشد که باید در تجارب به آنها پرداخت. ما سعی کرده‌ایم برای همه‌ی شهدای راوی در مرکز حداقل یک کتاب یا چند تا شهید را در یک کتاب به رشته‌ی تحریر در آوریم تا هم در اختیار خانواده‌هایشان و هم نسل جوان باشد و هم به عنوان یکی از رده‌های جنگ به آنها پرداخته شود. بر همین اساس کتابی که امروز رونمایی می‌شود مربوط است به شهید محمدرضا ملکی که جزو راویان به نام و فرهیخته‌ی مرکز بوده است. در دفاع مقدس نسبت تحصیلات راویان با رزمنده‌ها، نسب بالاتری بوده است. آنها یا عمدتاً دانشجوی بوده‌اند یا در حال تحصیل بوده و یا درسشان تمام شده بوده است. فلذا کتاب شهید ملکی به عنوان اولین کتاب تدوین شد و ما بقی شهدا را که شروع کردیم دیدیم با توجه به مدت حضور آنها در جبهه که کوتاه بوده است، فعل و انفعالات و واکنش‌ها و

و ارزش‌های و هنجارهای آن جامعه و سرمایه‌های اجتماعی آن جامعه است.

سرمایه‌های اجتماعی اعتباری است که به واسطه‌ی یک فرد یا یک گروه در جامعه توسعه داده می‌شود و دیگران با تکیه بر این ارزش‌های اجتماعی و سرمایه‌های اجتماعی امنیت آن نظام را حفظ می‌کنند. مثلاً یک دانشمند یا یک هنرمند یا یک روحانی یا یک شهید در جامعه می‌تواند سرمایه‌ی اجتماعی باشد. یک شهید هم می‌تواند سرمایه‌ی اجتماعی باشد که با تکیه بر عملکرد این شهید روزی که حاکمیت و نظام در حفظ امنیت ملی خودش دچار مشکل است، جاکمیت می‌تواند امنیت ملی خودش را حفظ کند.

اگر ما امروز دور هم جمع شده‌ایم که از دست نوشته‌های این عزیزان راوی که در دوران دفاع مقدس رونمایی بکنیم و از آنها بهره بگیریم، در واقع این کار حفظ و احترام سرمایه‌های اجتماعی و تأمین امنیت ملی ما است و اگر امنیت در جامعه‌ای نباشد هیچ چیز نخواهد بود و شهدای ما یکی از گروه‌هایی هستند که در جامعه امنیت ملی ما را حفظ کردند. چرا که دنیا متحد شدند برای جنگ با ما و برای تجاوز و گرفتن کشور ما و اگر نبود فداکاری‌ها و ایثارگری‌های مردم و شهدا و رهنمودهای امام خمینی^(ره) امروز تمامیت ارضی ما دچار خدشه بود. چون حفظ تمامیت ارضی یکی از مؤلفه‌های امنیت ملی است و اگر امنیت ملی و منافع ملی و ارزش‌های جامعه اگر به خطر افتد همه باید خودشان را فدا کنند برای حفظ آن. آن موقع که امنیت ملی و تمامیت ارضی ما به خطر افتاد شهدا رفتند و فداکاری کردند و خوششان را دادند و حکومت اسلامی و ارزش‌های ما را حفظ کردند و امروز ما کار زیادی برای آنها انجام نمی‌دهیم و ما باید قدردانی از این سرمایه‌های اجتماعی کنیم و اگر این سرمایه‌ها

برجستگی‌های حضور آنها در حد یک کتاب نبوده است. به همین خاطر مطالب دسته‌بندی شده است و بعضی از شهدا، هر سه‌تاشان در یک کتاب یا هر دو تا شهید در یک کتاب، آمده است و در این کتاب‌ها سعی شده است با قلمی شیوا و روان کار شود و از صنایع ادبی و از زندگی‌نامه‌ی داستانی هم در این کتاب‌ها استفاده شده است.

در گروه بررسی‌های جامعه محور می‌خواهیم به جوانب اجتماعی جنگ بپردازیم مثل جنگ شهرها و بمباران‌های شهرها و کارهایی در این زمینه انجام شده مثل جنگ شهرها در تهران یا جنگ شهرها در دزفول یا در سردشت و یا در شهرهای دیگر.

همچنین پرداختن به موضوعات و مواردی که از تدابیر مقام معظم رهبری^(مدظله) توسط رئیس مرکز احصاء شده است و این‌ها را در حوزه‌ی کاری خودمان قرار داده‌ایم.»

شهدا، سرمایه‌های اجتماعی

همچنین در این آیین رونمایی سردار عراقی، جانشین نیروی زمینی سپاه پاسداران، به ایراد سخنرانی پرداختند که متن صحبت‌های ایشان در این مراسم به سمع و نظر تان می‌رسد:

«هر جامعه‌ای به دنبال حفظ امنیت ملی خودشان است. اگر در همه جای دنیا شما بررسی کنید از زمان افلاطون و ارسطو یکی از وظایف اصلی حاکمان جامعه حفظ امنیت ملی جامعه بوده است و در حقیقت ۲، ۳ تا وظیفه‌ی ذاتی برای حاکمان هر جامعه‌ای می‌شمارند که یکی از آنها حفظ امنیت ملی هر کشور می‌باشد و دیگری هم حل مشکلات رفاهی و معیشتی است و به سعادت رساندن آن جامعه است.

خود امنیت ملی مؤلفه‌های مختلفی دارد: امنیت ملی در دنیا به ویژه در خاور میانه ۵ الی ۶ مؤلفه دارد: یکی از آنها در هر جامعه‌ای حفظ دستاوردها

یا فیلمی از آنها گرفته شود و هر چه هم که اسناد و مدارک مانده است، دیگران به صورت غافلگیرانه و ناگهانی گرفته‌اند و در حالی بوده است که آنها حواسشان نبوده است و داشتند کاری می‌کردند و دیگران آمده‌اند و ازشان گرفته‌اند و این راویان افرادی نترس و شجاع و متدین و خوش اخلاق و علاقمند به این کار بودند و آن موقع کسی متوجه نبود که این‌ها چه کاری می‌کنند و حالا است که ما پی برده‌ایم که آنها چه کار ارزشمندی می‌کرده‌اند و اسناد دست اول و واقعی‌ای را این‌ها تدوین می‌کردند و ما می‌توانیم بر روی این شهدا به عنوان یکی از مؤلفه‌های امنیت ملی مانور بدهیم و در این کار صرفاً کار دولتی نکنید و کاری کنید که عمومیت داشته باشد. در پایان تشکر می‌کنم از دست‌انکاران برگزارکننده این جلسه.»

حفظ شوند امنیت ملی ما و ارزش‌های ما در جامعه حفظ خواهد شد و شهدا متعلق به همه هستند و ارزش‌های ملی هستند به ویژه این شهدایی که به عنوان راوی در جبهه‌ها بودند و امروز قرار است که رونمایی از دست‌نوشته‌های آنها بشود و این‌ها مظلوم‌ترین شهدا بودند. چون ابتدا که این‌ها به جبهه‌ها آمدند، همه می‌گفتند این‌ها از دفتر سیاسی آمده‌اند و فرمانده لشکرها و فرمانده تیپ‌ها روی این‌ها حساس بودند و می‌گفتند که یک قلم و دفتری این‌ها گرفته‌اند و آن موقع خیلی مرسوم نبود که قلم و دفتر بگیرند و بنویسند و اگر کسی می‌خواست عکس بگیرد، اصلاً اجازه نمی‌دادند و اگر می‌خواستند صدای فرمانده لشکرها را ضبط کنند، فرمانده لشکرها فرار می‌کردند و خود رزمنده‌ها و فرمانده لشکرها حاضر نبودند عکس